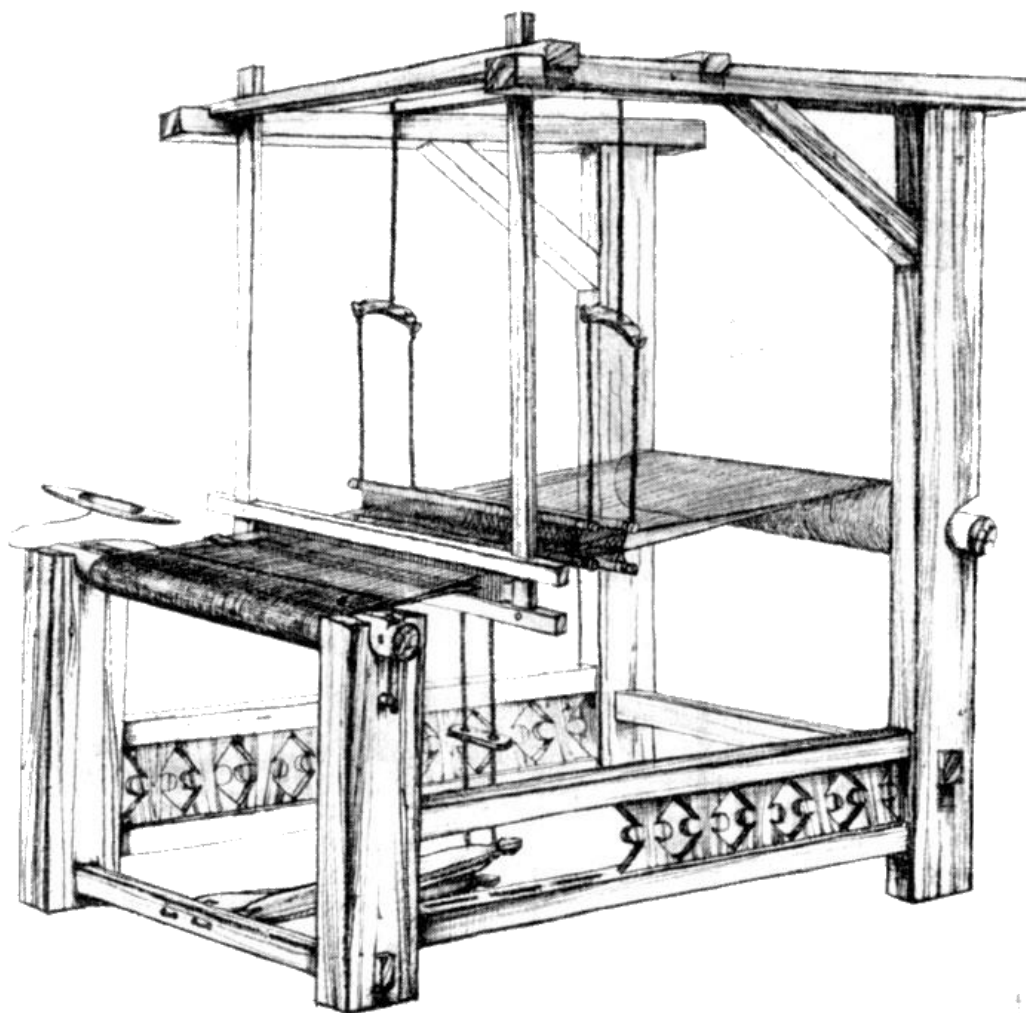
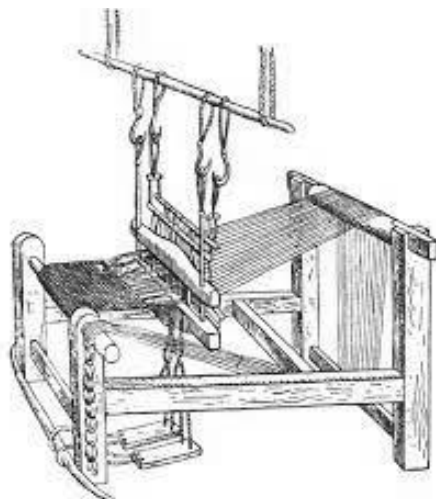

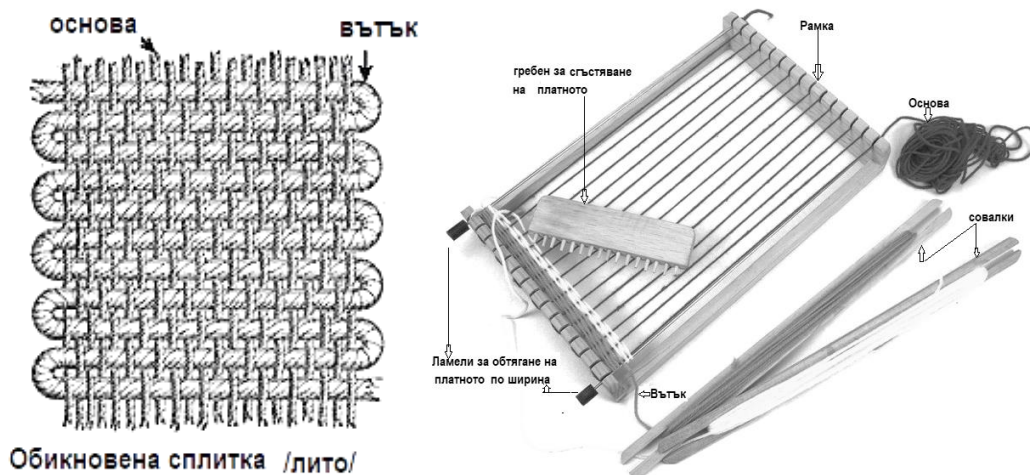
Домашно тъкачество

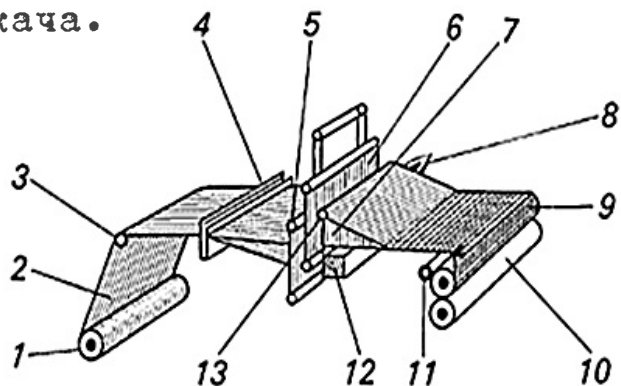
Тъкачеството е един от първите занаяти на човечеството. Устройството, на което се извършва, се нарича „стан“ и хората в хилядолетната си история постепенно са го усъвършенствали. Тъкачният стан е устройство /машина/ за тъкане на платове или черги /тъкани/. Първоначално тъкачните станове били изработвани от дърво. Всички операции с тях се извършват ръчно. По-късно са създадени механизирани станове с различни конструкции.

Най-простият стан /вертикалният/ се състои от рамка, върху която на равни разстояния се опъват здрави конци /основа/, между които напречно се промушват други конци /вътък/. Така се получава здраво преплитане на конците /сплитка/, която изгражда платното.

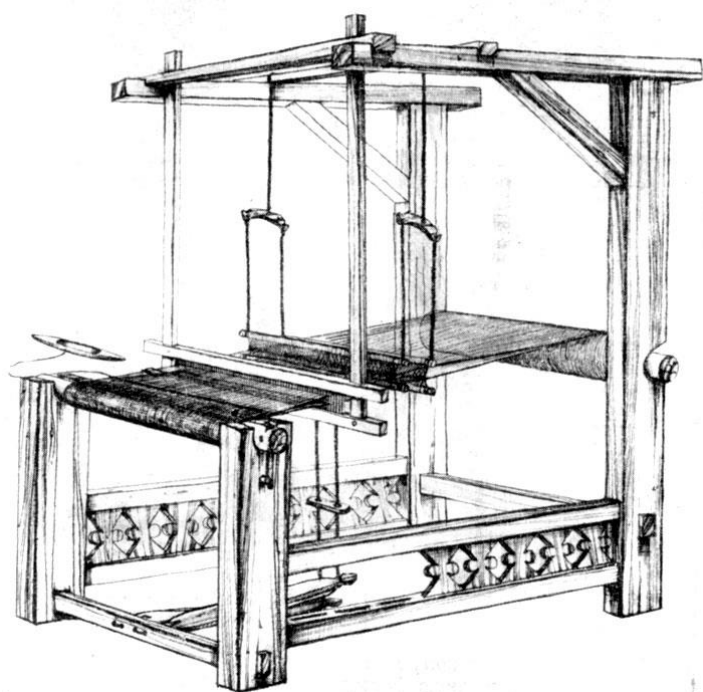

Ръчният стан, предназначен за домашна употреба, е устойчива конструкция от греди. Състои се от два масивни дървени цилиндъра, поставени в двата края — за намотаната основа и след процеса тъкане — за навиване на изтъкания плат. Тези цилиндри се наричат кросно. Тъй като в процеса на тъкането нишката трябва да е добре опъната и двете имат възможност да се въртят около оста си за натягането на нишките от основата, и да се застопоряват. Всяка отделна намотана нишка след това преминава през така наречените нишелки. Нишелките се приготвят от добре усукана конопена или памучна прежда, като обикновено клуповете за нишките на основата са образувани от просто кръстосване на две срещуположни връзки. С помощта на педали нишелките се задвижват във вертикална посока. Така две съседни нишки винаги имат различно пространствено положение — едната е нагоре, а другата — надолу, образувайки отвор — **тъкачна уста**, в който се въвежда вътъкът. Непосредствено под нишелките /в посока на тъкача/ се намира така нареченото **бърдо**. То представлява масивна дървена рамка с вградена решетка от здрави, вертикално поставени, дървени пластинки. Подобно на гребен за коса нишките от основата, разделени преминават свободно в цялото работно пространство на бърдото. С помощта на бърдото прокараната напречно на основата нишка, се сплесква към прокараната преди това. **Совалката** е носителка на напречно поставяният конец /вътък/. Има симетрична форма със заострени краища. Средата ѝ е елипсовидно изрязана, открита отгоре и отдолу с еднакви размери. Накрая изтъканото се навива на второто кросно. На предния край е устроено и седалище за тъкача.

Устройство на тъкачния стан

- 1 - основно кросно; 2 - основа; 3 - повлекателно кросно; 4 - ламели; 5 - нанишелници; 6 - нишелки; 7 - бърдо; 8 - совалка; 9 - платнено кросно; 10 - обтягаш валик; 11 - направляващ валик; 12 - съединителна греда; 13 - горна греда на ватала

Работа на тъкачния стан

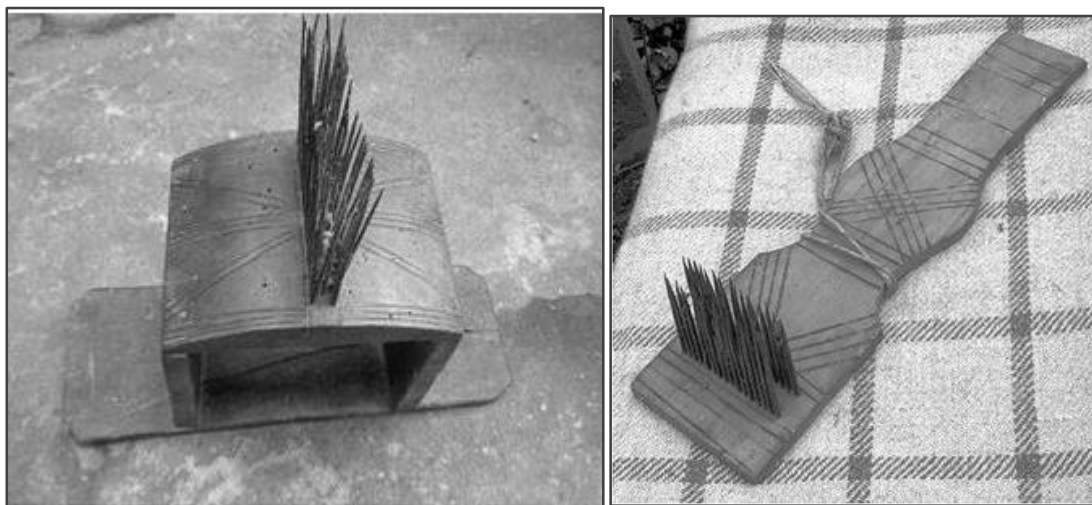
Предварително се прави така нареченото **насноваване** на нишките за основата, за цялата ширина и дължина на тъканта. След това наснованите нишки се намотават на кросното, разпределени така, както ще бъдат за цялата ширина на изтъканото платно. Всяка нишка поотделно се прекарва през нищелките, през бърдото и се завръзва за второто кросно.

Процесът на тъкане се заключава в задвижване на нищелките — едната отива нагоре, а другата — надолу. Така се образува тъкачна уста /зев или пазва/, в която се прокарва совалката оставяйки един конец напречно на основата. Тъкачът дърпа бърдото към себе си, нишката се избутва към второто кросно и след смяна на положението на нищелките с помощта на педалите, отново се приплесква, за да е плътно разположена към предходната нишка. Така изтъканият плат ще бъде плътен и здрав.

Основните суровини, използвани при тъкането, са вълна, козина, лен, коноп и памук. Качествата на тъканите зависят от пресукаността, дебелината, пухкавостта на текстилната нишка при предене. За получаване на сепцифичен колорит се използват главно багрила от растителен, животински и минерален произход, а от началото на ХХв. — и анилинови бои.

Дарак

Уред на който се влачи вълна — това е чепкането на вълната и разделянето ѝ от чужди тела и частици. След чепкането вълната се преде и тъче. В миналото занаятът за развлачване /разчесване/ на вълна бил тясно свързан с домашното тъкане и с производството на аби и шаяци. Този занаят се наричал даракчийство и бил развит главно в балканските, подбалканските и родопските селища в края на XVIII в. и началото на XIX в.

Технологията е следната: Първо вълната се разчепква на ръце. След това се развлачва с примитивен дарак /гребен/ — прав ръчен дарак, който се състои от два реда зъбци, 40–60 на брой, високи до 15см. Вълната се поставя между зъбците и с ръце се дърпа от двете страни. След няколкократно разчесване на вълната, дългите влакна излизат чисти на пластове наречени власове, пласи, а на дарака оставя по-дребна вълна, която се казва щим. После щимът се влачи отново на дарака и от него се правят пак власове. Останалата на дарака вълна се нарича дреб. Дребта се събира и от нея се правят също власове.

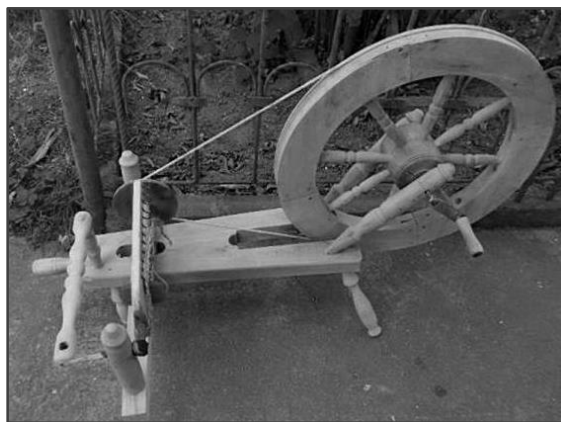
Към края на XIX в. се въвежда ръчен телен дарак — летав дарак. Устройството му е следното: от двете страни на една дъска, дебела 1,50–1,60см. и широка 30–40см., са приковани две други по-къси с височина 40–50см. и дължина 35см. Върху тях е закована трета, на която е обтегната тънка кожа /мешин/ със здраво закрепени по нея гъсти редици от нагънати телчета.

Дъската с кожа е малко наклонена спрямо основната дъска, на която сяда работещата влачарка — по-точно си въвира двата крака в дарака и така работи. Вълната се слага върху телчетата. След това върху нея се провлича многократно друга дъска /капак/, облечена с подобна кожа и с дръжка. По такъв начин вълната се разчепква добре и влакната се оправят в една посока. Така разчепканата вълна се свива на малко руло.

По-късно се въвеждат и механични дараци, карани с водна или животинска сила.

Чекрък

Чекръкът е устройство с въртящо се колело, предназначен за предане на вълна.

Чекръците за пръв път са влезли в употреба и се изместили изнурителното предане с хурка и вретено в Китай. През годините претърпяват множество подобрения. Добавя се педал, така че колелото да се задвижва с крак и двете ръце да остават свободни. По-късно въртящото се колело започва да се механизира.

Галерия

Полезни контакти:

1. Асоциация „Булгарика“ – bulgarika.eu
2. Уроци по тъкачество - Миглена Цвяткова, тел: 0887 819 899, e-mail: miglena.tsviatkova@gmail.com, www.craftlandia.eu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....